
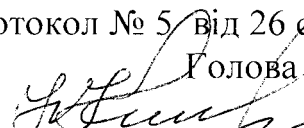


Міністерство освіти і науки України  
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя  
ННІ філології, перекладу та журналістики  
Кафедра літератури, методики її навчання, історії культури та журналістики

ЗАТВЕРДЖЕНО  
Приймальною комісією  
Протокол № 4 від 1 лютого 2022 р.  
Голова Приймальної комісії  
  
О.Г. Самойленко

**Програма**  
**для складання вступного іспиту до аспірантури**  
**з напрямку підготовки 034 Культурологія**

Освітній рівень: третій (освітньо-науковий)  
ОНП «Культурологія»  
Спеціальність: 034 Культурологія  
На основі: освітнього ступеня магістр, освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст.

РОЗГЛЯНУТО та ЗАТВЕРДЖЕНО  
на засіданні Вченої ради ННІ  
філології, перекладу та журналістики,  
протокол № 5 від 26 січня 2022 р.  
Голова Вченої ради  
  
Н.І. Клипа/

## 1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Кваліфікаційна характеристика науковця в галузі науки і освіти передбачає цілісність особистості, яка потребує широкої інтеграції спеціальних професійних знань, базової та фундаментальної суспільно-гуманітарної культурологічної підготовки, знання основ культурно-історичних процесів і специфічних особливостей формування культурології як науки, україно-і народознавства.

Вступний екзамен до аспірантури за програмою підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації для здобуття ступеня філософії зі спеціальності «Культурологія» складають усний іспит зі спеціальності та реферат.

Програма вступного іспиту зі спеціальності складається в обсязі стандарту вищої освіти магістра зі спеціальності «Культурологія».

Білеті розроблено на основі програми для вступників відповідно до правил прийому до аспірантури Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Білеті для складання іспиту містять три питання.

Метою програми вступного іспиту є оцінювання рівня знань вступників, а саме:

- оцінювання теоретико-методологічної підготовки вступника;
- оцінювання вмінь вступника використовувати теоретичні знання для вирішення актуальних завдань в галузі культурології;
- оцінювання вміння з'ясувати взаємозв'язки між теорією і практикою у професійній діяльності.

Програма кандидатського екзамену містить:

- анотацію;
- зміст кандидатського екзамену;
- питання до екзамену;
- список рекомендованої літератури і джерела.

## II. ЗМІСТ КАНДИДАТСЬКОГО ЕКЗАМЕНУ

**Змістовний модуль 1. Процес становлення наукового знання про культуру. Культура як світ людського сенсу. Праісторія світової культури.**

### *Тема 1. Культура.*

Культура (зміст поняття, основні концепції). Культура як комплекс, що включає знання, вірування, мистецтво, мораль, закони, звичаї, а також інші здібності і навички, засвоєні людиною як членом суспільства. Культура як внутрішньо організована система явищ, які цілком залежать від символів, і структурні елементи культури (за Л. Уайтом): дії (поведінкові схеми); об'єкти (знаряддя і предмети, створені ними); ідеї (вірування, знання); почуття (установки, ціннісні орієнтації). Культурологія та її предмет (ідеї Л. Уайта про специфіку культурології; культурологія, етнологія, антропологія; основні погляди на культурологію ізоляціоністський (культурологія має свій, відмінний від інших наук підхід) та інтегративістський (культурологія синтез соціальних і гуманітарних знань про культуру). Семіотичне розуміння культури та її функцій: культура, інформація, текст, знак, символ. Текст, контекст, інтертекст, гіпертекст. Міф та його значення у культурі. Культурний герой. Культурний код. Основні виміри культури: матеріальна культура (фізичні об'єкти, що мають символічне значення і створені людиною (артефакти), парова машина, книга, храм, знаряддя праці, житловий будинок, краватка, прикраси, гребля і т. ін.); духовна культура (норми, правила, зразки, еталони, моделі і норми поведінки, закони, цінності, церемонії, ритуали, символи, міфи, знання, ідеї, звичаї, традиції, мова). Культурні універсалії (інваріанти розвитку, такі норми, цінності, правила, традиції, властивості і, які притаманні всім культурам незалежно від географічного положення, історичного часу і соціального устрою). Основні культурні універсалії (за Дж. Мердоком): вікова градація, спорт, натільні прикраси, календар, дотримання чистоти, громадська організація, приготування їжі, кооперація праці, космологія, залицяння, танці,

декоративне мистецтво, ворожіння, тлумачення снів, поділ праці, освіта, есхатологія, етика, етноботаніка, етикет, віра в чудесні зцілення, сім'я, свято, добування вогню, фольклор, табу на їжу, похоронні ритуали, ігри, жестикуляція, звичай дарувати подарунки, уряд, вітання, мистецтво укладання волосся, гостинність, домогосподарство, гігієна, заборона кровозмішення, право успадкування, жарти, родинні групи, номенклатура родичів, мова, закон, марновірство, магія, шлюб, час прийняття їжі (сніданок, обід, вечеря), медицина, благопристойність у здійсненні природних потреб, траур, музика, міфологія, число, акушерство, каральні санкції, особисте ім'я, поліція, післяпологовий догляд, право власності, звичаї, пов'язані з настанням статевої зрілості, релігійні ритуали, сексуальні обмеження, статусна диференціація, виготовлення знарядь праці, торгівля, спостереження за погодою та ін.

Галузі культури (економічна, політична культура, професійна, педагогічна, художня культура та ін.).

Походження культури: трудова теорія походження культури; символічна концепція походження культури (Е. Кассіерер); екзистенціальна теорія походження культури (К. Ясперс); психоаналітична теорія походження культури (З. Фрейд); ігрова концепція походження культури (Й. Гейзинга); магічна теорія походження культури (Л. Мамфорд, Б. Малиновський) та ін. Основні версії культурології: семіотична (Ю. Лотман); літературознавча (С. Аверинцев, М. Гаспаров); діалогічна (В. Біблер); історична (Л. Баткін, А. Гуревич); структурно-функціональна (В. Топоров та ін.).

Основні підходи до вивчення культури (історичний, історикосистемний, історико-порівняльний, історико-генетичний, системний, структурний, функціональний, структурно-функціональний, системно-діяльнісний, аксіологічний, антропологічний, феноменологічний, герменевтичний, компаративний, психоаналітичний, семіотичний, синергетичний, інституціональний, культурологічний, соціокультурний, пізнавальний або когнітивний, соціологічний, термінологічний,

комунікативний, інформаційний, цивілізаційний (біосферний, циклічний), футурологічний, гендерний, типологічний, біографічний і просопографічний, теологічний).

Функції культури (інформативна, комунікативна, нормативна, регулятивна, семіотична, аксіологічна, адаптаційна та ін.).

Основні аспекти дослідження культури (автохтонна, господарська, духовна, езотерична, елітарна, етнічна, корпоративна, масова, матеріальна, національна, повсякденна, політична, релігійна, художня культура та ін.).

Основні напрями культурології: морфологія культури (дослідження культури як цілісної системи, що складається із взаємопов'язаних елементів); культурогенез (походження і розвиток різних культурних форм); філософська, або теоретична культурологія (філософія культури, загальна теорія культури; осмислення і пояснення культури через її найсуттєвіші риси; визначення сутності поняття «культура», її відмінності від природи, співвідношення з цивілізацією; розгляд структури, функції і ролі культури у житті людини і суспільства; тенденції в еволюції культури, аналіз причин її злетів і падінь, розквіту і кризи).

Історія культури (конкретне знання про ту чи іншу культуру світову, національну, регіональну, культуру доби; вона не стільки пояснює, скільки констатує, описує події і досягнення культури, виокремлюючи найвидатніші пам'ятки, імена авторів і творців); соціологічна культурологія (функціонування культури в цілому, або наявних у ній субкультур масової та елітарної, міської і сільської, молодіжної і жіночої; зрушення і зміни в культурі, їхня динаміка, реакція на них тих або інших шарів суспільства «споживання» культури); соціологія культури (предмет індивідуальні особливості ставлення до культури, своєрідність духовної поведінки людини в рамках культурного поля; виокремлення на соціально-психологічній основі культурно-історичних типів особистості, характерних для даного суспільства); етнічна або етнологічна культурологія, культурна антропологія (вивчає традицію і звичаї, обряди ритуали і міфи, вірування, уклад життя

традиційних, докапіталістичних суспільств і так званих «архаїчних» народів); філологічна культурологія (дослідження тієї чи іншої національної культури крізь призму мови і літератури); морфологія культури (культурні традиції, інститути тощо); феноменологія культури (прояв культури на суб'єктивному рівні, те, як людина розуміє і інтерпретує навколишній світ крізь призму власних, сформованих у культурі смислів).

Культурний комплекс (сукупність культурних рис або елементів, що виникли на базі вихідного елемента і функціонально з ним пов'язані: приміром, спортивна гра, футбол, з яким пов'язано стадіон, уболівальників, рефері, спортивний одяг, м'яч, пенальті, форвард, квитки та ін. Культурні патерни (структурні зразки, стереотипи поведінки, що утворилися в рамках певної культури; стійка конфігурація зв'язків людей один з одним, з предметним і природним середовищем). Діалог культур. Акультурація. Асиміляція. Дифузія. Інкультурація. Інституалізація. Інтеграція. Транскультура. Типологія культури та її критерії: зв'язок з релігією (культури релігійні та світські); регіональна культурна приналежність (культури Сходу і Заходу, середземноморська, латиноамериканська та ін.); регіонально-етнічна особливість (російська, французька та ін.); приналежність до історичного типу суспільства (традиційна культура, індустріальна, постіндустріальна); господарський уклад (культура мисливців і збирачів, городників, хліборобів, скотарів, індустріальна культура); сфера суспільства або вид діяльності (виробнича культура, політична, економічна, педагогічна, екологічна, художня і тощо); зв'язок з устроєм буття (сільська й міська культура); спеціалізація (повсякденна і спеціалізована культура); етнічна приналежність (народна, національна, етнічна культура); рівень майстерності і тип аудиторії (висока або елітарна, народна, масова культура) та ін. Типологія культурних норм: табу, закони, традиції, звичаї та ін.

### ***Тема 2. Культура і цивілізація.***

Культура і цивілізація. Про поняття «цивілізація». Концепція культурно-історичних типів (М. Данилевський). Перехід культури в

цивілізацію (за О. Шпенглером). Цивілізація як неминуха доля культури. Зіставлення понять «культура» і «цивілізація» (за М. Бердяєвим). Культура і гра. Ігрова концепція культури Й. Гейзинги. Культура і релігія. Співвідношення релігії й культури. Релігія в європейській культурі. Культура і менталітет. Ментальність і менталітет. Форми менталітету. Визначення й історія понять «менталітет», «ментальність». Менталітет і культура. Менталітет різних типів культури. Первісна ментальність. Антична ментальність. Середньовічна ментальність. Ментальність і психологія. Культура і наука. Типи культурно-цивілізаційного розвитку.

### ***Тема 3. Художня культура і мистецтво***

Етимологія поняття «мистецтво». Винаходи і відкриття у мистецтві. Морфологія мистецтва (за М. Каганом). Мистецтво як феномен художньої культури у розмаїтті його видових проявів:

1.Музичне мистецтво. Музичне мистецтво як феномен художньої культури в розмаїтті його видових, жанрових та стильових проявів. Періодизація музичного мистецтва в контексті історичних епох світової культури. Роль музичного мистецтва та музичної фольклористики у формуванні національної культури. Взаємозв'язок музичного мистецтва та інших компонентів духовної культури (міфології, релігії, філософії). Сучасне музичне мистецтво у міжвидових практиках.

2. Сценічне мистецтво. Історична феноменологія сценічного мистецтва. Видова типологія сценічного мистецтва. Стильова та жанрова класифікація сценічного мистецтва. Соціокультурна обумовленість розвитку українського сценічного мистецтва як чинника національної самоідентифікації. Сценічне мистецтво України в європейському мультикультурному дискурсивному контексті.

3.Образотворче мистецтво. Образотворче мистецтво як складова історії та теорії світової культури. Види та жанри образотворчого мистецтва. Поняття стилю та стильові доміанти розвитку образотворчого мистецтва. Характеристика культурно-історичної специфіки розвитку українського

образотворчого мистецтва. Принципи періодизації українського мистецтва. Становлення та розвиток українського мистецтвознавства. Діяльність та наукові інтереси знакових представників українського мистецтва ХІХ -ХХ ст. Сучасне українське образотворче мистецтво, новітні технології та світові арт-практики.

4. Кіномистецтво. Кіно як синтетичний вид мистецтва, що складає елемент єдиної художньої картини світу. Генеалогічні зв'язки кінематографа з традиційними видами мистецтва (пластичні мистецтва, музика, театр, література). Закономірності формування видових, жанрових та стильових особливостей кінотворів. Становлення своєрідної «мови» кіно, засобів художньої виразності в історико-культурологічному контексті. Періодизація розвитку екранної культури (кіно, телебачення, цифрове відео, web-кінематографія тощо), її місце й значення в соціокультурному контексті ХХ – ХХІ століття. Особливості екранних версій різних художніх течій і напрямів, специфіка кінематографічних шкіл світу та авторських екранних практик у їх історичному розвоєві, взаємозв'язках та взаємовпливах. Своєрідність розвитку національних кінематографій світу. Аутоідентифікаційний потенціал екранних творів, явищ мистецтва та масової культури. Масова культура. Національна і масова культури. Основні тенденції сучасної масової культури. Масова культура і кіч. Елітарна культура. Авангард(изм). Андеграунд. «Автор» і «смерть автора». Академізм. Класика. Контркультура. Традиція. Культурна індустрія

## **Модуль 2. Методи та методологія досліджень культурології.**

### ***Тема 4. Методи дослідження культури. Поняття наукової школи у культурології.***

Школа духовно-історична [культурно-філософська], школа культурно-історична, школа міфологічна тощо. Поняття «поворот» у науці (лінгвістичний, культуральний, візуальний, перформативний повороти). Джерела вивчення культури Основні підходи до вивчення культури: генетичний; компаративний; системний; структурно-функціональний;



соціологічний; аксіологічний; семіотичний (Ф. де Соссюр, Р. Барт, Ч. Пірс, Ю. Лотман, Б. Успенський та ін.); інституціонально-функціональний підхід (Б. Малиновський, Т. Парсон, А. Редкліфф-Браун та ін.); феноменологічний підхід; теологічний підхід (П. Флоренський та ін.).

Основні напрями культурологічного дослідження: «традиційний» (поєднання інтуїції дослідника з позитивним знанням); соціологічний (дослідження проблем організації художнього життя); формально-аналітичний (проблеми поетики, формотворення); структурно-семіотичний (використання методів дослідження мови мистецтва); культурологічний (виявлення соціокультурних основ художньої творчості) та ін.

Основні групи методів культурології: описові методи вивчення культури (надають можливість перелічити окремі елементи та вияви культури наприклад звичаї, вірування, види діяльності); антропологічні (ґрунтуються на тому, що культура є сукупністю продуктів людської діяльності, світом речей, що конфронтують природі); ціннісні (культура є сукупністю духовних і матеріальних цінностей); нормативні (смісл культури норми і правила, що регламентують життя людей); адаптивні (культура властивий людям спосіб задоволення потреб, особливий вид діяльності, за допомогою якої вони пристосовуються до умов суспільного існування/функціонування); історичний (культура є продуктом історії суспільства і розвивається завдяки передачі досвіду, якого набуває людина, від покоління до покоління); функціональний (характеризує культуру через функції, які вона виконує в суспільстві, розглядає насамперед єдність і взаємозв'язок цих функцій); семіотичні (культура система знаків, що використовує суспільство); символічні (акцент на використанні символів у культурі); герменевтичні (головний метод вивчення культури як сукупності текстів, які інтерпретуються й осмислюються); ідеаційні (культура духовне життя суспільства, ідеї та інші продукти духовної творчості, які накопичуються в соціальній пам'яті); психологічні (зв'язок культури із психологією поведінки людей); дидактичні (розглядають культуру як те, чого

людина навчилася, а не успадкувала генетично); соціологічні (пропонують вивчати культуру як фактор організації громадського життя, сукупність ідей, принципів, соціальних інститутів, що забезпечують колективну діяльність людей).

Основні методи дослідження мистецтва: формальний; біографічний; генетичний; дискурс-аналізу [дискурсивний аналіз]; іконологічний; історико-типологічний; класифікації; контент-аналіз описовий; періодизації; порівняльно-історичний [компаративний]; синергетичний; синтетичний; структурно-функціональний та ін.

Іконіка іконографія іконологія.

Зміст і походження термінів, зв'язок із методами дослідження.

### ***Тема 5. Культурні епохи.***

Давні культури: Культура первісної доби. Культура стародавнього Єгипту. Культура Месопотамії. Культура стародавньої Індії. Культура античності та її рецепція у ХХ ст. Антична культура: від періоду архаїчної Греції, класичної Греції, доби еллінізму до епохи Римської республіки. Культура Візантії. Культура країн Сходу. Культура західноєвропейського Середньовіччя. Культура Відродження. Європейська культура XVII ст. Європейська культура доби Просвітництва. Культура XIX ст. Культура XX-XXI ст. Джерела формування української культури. Культура Київської Русі. Українська культура у XIV першій половині XVII ст. Українська культура у другій половині XVII- XVIII ст. Українська культура у XIX ст. Культура України у XX-XXI ст.

### **III. Питання до екзаменаційного іспиту.**

1. Основні світоглядні і методологічні установки у вивченні культури.
2. Культура і історія: особливості розгляду культурних явищ у філософії історії.
3. Методи вивчення культури: історико-типологічний, історико-генетичний, порівняльно-історичний, структурно-функціональний системний, феноменологічний, герменевтичний та ін.
4. Синергетичний підхід і його можливості у дослідженні культури.
5. Об'єктивні і суб'єктивні умови буття культури.
6. Соціально-інтегративна природа культури.
7. Феномен соціокультурної повсякденності.
8. Поява культури як пізнавальна проблема.
9. Причини і етапи зародження культури як специфічної соціальної функції і модальності людського буття.
10. Основні теоретичні моделі динаміки культури: циклічна, лінійна, хвильова, схоластична та їх особливості.
11. Культура як результат духовного засвоєння світу людиною.
12. Знання як «культурний текст» та інформація.
13. Культурна картина світу і її історична соціальна психологічна зумовленість.
14. Типологія цінностей культури.
15. Культура як універсальна знакова система.
16. Культура як мова.
17. Символічна природа культури.
18. Культура як форма трансляції соціального досвіду.
19. Культура як спосіб соціалізації особистості.
20. Культурний зміст як основна тенденція світової культури.
21. Концепції культури, їх сутність.
22. Українська культурологічна думка, її особливості.
23. Походження та головні етапи розвитку світової культури

- 24.Періодизація розвитку української культури. Культурологія як теорія культури.
- 25.Художня культура як засіб духовного розвитку особистості.
- 26.Дикість, варварство, цивілізація як етапи культурної еволюції людства.
- 27.Людина як підсумок космічної, біологічної та культурної еволюції.
- 28.Міфологія язичництва на терені України.
- 29.Релігійний та еволюційний погляди на проблему антропосоціогену.
- 30.Розвиток мистецтва як історія зміни напрямів, методів, жанрів та стилів.
- 31.Міфологія як складова частина духовного життя людини.
- 32.Фольклор, його самобутність і жанри.
- 33.Міфологія язичництва на терені України.
- 34.Соціально-антропологічні передумови походження культури.
- 35.Єдність і багатоманітність культур.
- 36.Культурний зміст і класифікація первісної культури.
- 37.Характерні особливості культури Месопотамії.
- 38.Основні досягнення Месопотамії у науці, архітектурі, мистецтві.
- 39.Культура Стародавнього Єгипту: сакральний характер знань.
- 40.Основні досягнення культури Стародавнього Китаю
- 41.Своєрідність культури Стародавньої Індії.
- 42.Культура Стародавнього Сходу – художні і естетичні особливості.
- 43.Античні уявлення про культуру.
- 44.Основні історичні періоди розвитку культури Стародавньої Греції.
- 45.Культура античного Риму.
- 46.Антропоцентризм та проблема особистості в культурі Відродження.
- 47.Розуміння культури в епоху Середньовіччя.
- 48.Основні риси духовної культури Середніх віків.
- 49.Культура Середньовіччя – романський і готичний стилі в архітектурі як вираз середньовічного світогляду.

50. Виникнення і сутність християнства як явища культури.
51. Характеристика сутності культури епохи Відродження.
52. Гуманізм як ціннісна основа епохи Відродження.
53. Поняття Реформації.
54. Культура Візантії і Стародавньої Русі у їх порівняннях.
55. Усвідомлення культури у Новий час: новоєвропейська культурна парадигма.
56. Модель культури Нового часу: Західна Європа.
57. Модель культури Нового часу: Україна.
58. Культурні традиції епохи Просвітництва: бароко і класицизм.
59. Просвітництво як особлива епоха у розвитку національних культур.
60. Ідейні засади класицизму західноєвропейської культури. Розвиток театру.
61. «Класицизм», «сентименталізм», «романтизм», «реалізм» в історії культури.
62. Становлення критичного реалізму як мистецького стилю. Соціально-економічні умови його утвердження.
63. Теоретичні засади німецького романтизму.
64. Ідеї просвітництва та романтизму на українському ґрунті. Становлення національної культури.
65. Імпресіонізм культури кінця XIX-поч. XX ст.
66. Абстракціонізм та експресіонізм культури модернізму.
67. Український модернізм та становлення соціалістичного реалізму в українському мистецтві поч. XX ст.
68. Національне Відродження 20-х років XX ст. в Україні.
69. Модерн і постмодернізм в культурі.
70. Реалії та перспективи культури кінця XX – XXI ст.
71. Світова культура XXI століття та її тенденції.
72. Місце і роль України в історії світової культури.

73. Візантійський вплив на українську культуру і національна своєрідність української культури.
74. Вітчизняна культура у ХХІ ст. – проблеми культурного самовизначення.
75. Світова культура на початку III тисячоліття і глобальні проблеми людства.

#### **IV. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ**

Оцінювання відповіді вступника до аспірантури відбувається на підставі виявленого рівня його підготовленості до науково-дослідної й дослідно-експериментальної діяльності у галузі біології.

90-100 – «відмінно». Вступник аргументовано і повно викладає програмний матеріал. У своїх відповідях спирається на дослідження науковців, користується прийомами порівняльного аналізу, узагальнення, наводить приклади, доведення. Свідомо, безпомилково, у повному обсязі викладає програмний матеріал письмово; виділяє головні положення. Виявляє творчий підхід до розкриття сутності явищ. Уміло поєднує набуті знання, вміння, навички з практикою.

74-89 – «добре». Вступник виявляє знання змісту курсу. Наводить приклади при відтворенні програмного матеріалу, проте відсутній творчий підхід у вирішенні проблеми. Виявляє знання змісту курсу, але недостатньо повно розкриває сутність явищ. Правильно використовує знання, вміння, навички лише в стандартних ситуаціях.

60-73 – «задовільно». У відповідях вступник допускає посилки, зазнає труднощів у їх усуненні. Відповіді на запитання не повні. Зазнає труднощів у використанні на практиці отриманих знань, вмінь, навичок. У цілому програмний матеріал засвоєний частково.

0-59 – «незадовільно». Зазнає труднощі при розкритті змісту основних понять. Допускає значну кількість помилок у відтворенні програмного матеріалу. Слабо володіє основними поняттями, розкриває сутність явищ, понять на рівні відтворення. Не може поєднати набуті знання з практикою. Відповіді на запитання фрагментарні, не відображають суті проблеми.

## V. Список рекомендованої літератури і джерела.

### Основна: (друковані та електронні видання)

1. Ортега-и-Гассет Х. Дегуманізація мистецтва/ Х. Ортега-и-Гассет. - М.,1991.
2. Берк П. Что такое культурная история. / П. Берк. - М., Изд.дом Высшей школы экономики, 2015.
3. Сорокин П.. Человек. Цивилизация. Общество. / П.Сорокин - М.,1992.
4. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін)/ Г.М.. Падалка. - К.: Освіта України, 2008.
5. Межуев, В.М. Идея культуры. Очерки по философии культуры. / В.М. Межуев. Идея культуры. Очерки по философии культуры. - М.: Прогресс-Традиция: Университетская книга, 2012. – 405.  
<http://lib.dvfu.ru:8080/lib/item?id=chamo:664168&theme=FEFU>
6. Ніколова Н.І., Чмихов М.О. Культурологія: культурогенез. Навч. посіб./ Н.І.Ніколова, .О.Чмихов. – К.:КНТ, 2019.-440 с.
7. Шабанова Ю.О. Філософія культури Ю.О.Шабанова./.- Дніпро, Ліра, 2019. – 240с.
8. Кучменко Е.М., Мельничук Т.Ф. Кльтурологія. Історія світової культури:навч.посіб. 2-е вид., доп. /За ред.. Кучменко Е.М. / Е.М. Кучменко, Т.Ф. Мельничук. – К.: НАКККіМ, 2014. – 480 с.
9. Кучменко Е.М.Культурологія. Історія культурологічних теорій. Навч. посіб. –Ніжин, НДУ ім. М.Гоголя,2021. - 453 с.

### Додаткова: (друковані та електронні видання)

1. Бесов Л.М. Історія науки і техніки. З найдавніших часів до кінця двадцятого століття./ Л.М. Бесов. - Харків: ХДПУ, 2000.-250с.
2. Горовий А.В. Перший іконописець Київської русі – Аліпій/А.В. Горовий. – К.: Наш час, 2008. – 140 с.
3. Дмитриева Н.А. Краткая история искусств/ Н.А. Дмитриева.- М.:Искусство,1988 -1993.



4. Дзюба І. Між культурою і політикою /Національний університет “Києво-Могилянська академія”, Центр європейських гуманітарних досліджень./ І. Дзюба .-К.:Сфера,1998.-372с.
5. Історія українського мистецтва в 6 т. – К.: АН УРСР. Голов. Ред.. УРЕ.- 1996-1970.
6. Наливайко Д. Українське бароко. Т.1./Д. Наливайко, Д. Горбачов. – Х.: Акта, 2004.- 636 с.
7. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу./ І. Огієнко. -К.:Абрис,1991.-272с.
8. Огієнко І. Українська церква. Нариси з історії Української Православної Церкви: У 2-х т.:Т.1-2./ І. Огієнко.-К.:Україна,1993.-284с.
9. Зарубіжні українці: Довідник.-К.,1991.
10. Леонова А.О. Етнокультурна політика України./ А.О. Леонова. – К.:ІПКПК,1998.-228с.
11. Макаров А. Світло українського бароко./ А. Макаров. - К.:Мистецтво,1994.-288с.
12. Майборода О.М. Теория этнополитики в западном обществоведении: структура и принципы исследования./ О.М. Майборода. -К.,1993.
13. Наулко В. Українці за межами України: Фольклор українців поза межами України./ В. Наумко. -К.,1992.
14. Павленко Ю. Дохристиянські вірування давнього населення України./ Ю. Павленко.-К.:Либідь,2000.-328с.
15. Оноприєнко В.І. Історія української науки ХІХ – ХХ ст.: Навч. посіб. / Міжн. Фонд “Відродження”/ В.І. Оноприєнко.-К.:Либідь,1998.-301с.
16. Репресоване краєзнавство (10-30-і роки)/Ін-т історії України; Всеукр. спілка краєзнавців; Мін-во культури України. - К.- Хмельницький: ”Рідний край,1991.-478с.
17. Хижняк І.А. Парадокси рок-музики./ І.А. Хижняк. -К.,1990.-327с.

18. Шейко В. М., Богуцький Ю.П. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина ХІХ- початок ХХІ ст.)/ В. М. Шейко, Ю.П. Богуцький. -К., Генеза, 2005. – 592 с
19. Коммуникация. Теория и практика. – М.,2015.
20. Чечина О.Н. Хроматизм интеллекта [Электронный ресурс]: теория и практика / О.Н. Чечина. Хроматизм интеллекта: теория и практика - М.: Флинта, 2010. - 112 с. Режим доступа:  
<http://www.studentlibrary.ru/book/ISBN9785976509368.html>